

ARMENGOL, Gaspar

Metge. De la segona meitat del segle XVIII, va néixer a Tortosa. Es va graduar a Osca l'any 1762, i va exercir com a metge cirurgià a l'exèrcit i a la ciutat de Vic. L'any 1772 publicava *Historia medico-practica que por dialogos manifesta algunas medicinas que baxo el apellido de especifico remedio, obtienen en si un poderoso veneno*, obra en la qual avisava sobre el perill d'alguns medicaments a causa del seu efecte tòxic. S'hi tracta principalment del risc del mercuri, administrat en forma de sublimat, i més breument de la cicuta i el jusquiàm. El tema s'aborda a través d'una conversa molt llarga en tres sessions, fetes tot passejant, entre dues persones: Actuario i Cordato. El primer, sense formació mèdica, parla de les virtuts curatives d'algunes medecines. Cordato li diu que més que medecines són verins molt perillosos. En el primer diàleg es parla dels tres medicaments, però en els altres dos la lluita està dirigida només contra el sublimat o «solimán corrosivo», com se l'anomenava a l'època. Cordato, que considera el sublimat com un dels productes més perillosos, el defineix com un compost format «de la unión del mercurio y de las sales ácidas del agua fuerte y de la sal común, que con la sutileza del arte viene a formarse una especie de material muy blanco y cristalino, a la que llaman Mercurio sublimado corrosivo o Dragón venenoso». Armengol, a través de Cordato, mostra la seva oposició als tractaments mercurials, molt utilitzats a l'època per lluitar contra la sífilis. Fa dir a Cordato que «si el solimán corrosivo se toma interiormente causa en poco tiempo la muerte», i que si es prenien en petites dosis, els pacients «apenas pasan cuatro años sin que se hallen afligidos con

HISTORIA MEDICO-
PRACTICA,
QUE POR DIALOGOS
MANIFIESTA ALGUNAS MEDICINAS,
QUE BAXO EL APELLIDO DE ESPECIFICO REMEDIO,
OBTIENEN EN SI
UN PODEROSO VENENO

POR EL Dr. EN MEDICINA, Y CIRUJANO DE EXER.
cito Dn. Gaspar Armengol natural de la Ciudad de Tortosa
Principado de Cathaluña.

DEDICADA
AL CORONEL DEL SEGUNDO REGI-
miento de Voluntarios de Cathaluña Dn. Jo-
seph Veciana Cavallero de la Orden
de Santiago, &c.

CON LICENCIA.

VICH: Por JOSEPH TOLOSA Imprefor, y Librero.
en la Plafsa Mayor.

temblores y paralyse en los miembros de sus cuerpos». De la cicuta en diu que cal anar amb compte i que es produeixen molts accidents en confondre-la amb el julivert. Del jusquiam n'elogia els seus usos externs, però adverteix de la inconveniència de prendre'l per via digestiva. Remet als autors clàssics per conèixer més detalls sobre aquestes dues plantes.

L'origen d'aquest treball l'hem de cercar en la polèmica que Armengol va sostenir amb Josep Pasqual i Campo* entorn dels tractaments mèdics basats en el mercuri. Pasqual quan va arribar a l'Hospital de Vic va introduir-hi nous medicaments, adaptant-se en general al formulari de l'Hospital de Barcelona, el de la Santa Creu, de 1747. Entre els medicaments més utilitzats aleshores hi havia el licor de Van Swieten, una de les grans autoritats de la medicina d'aquell temps. Es tractava d'un preparat mercurial d'administració interna basat en el sublimat. Tanmateix, l'administració d'aquest medicament va comptar amb l'oposició de l'apotecari de l'Hospital de Vic, que es va mostrar reticent a la seva utilització. Armengol va abonar les tesis de l'apotecari i s'enfrontà obertament al parer de Pasqual. La polèmica estava servida. Pasqual va enviar una memòria a Armengol en la qual exposava les seves raons per continuar usant el mercuri com a medicina, alhora que li demanava que, si tenia alguna objecció contra aquest procediment, ho expressés de forma erudita, a través d'un escrit, i no fent safareig com havia fet fins aleshores. Armengol va respondre amb el treball que ja hem citat. Encara que aquest escrit no esmentava en cap moment el nom de Pasqual, aquest es va donar per al·ludit, i hi va respondre amb la publicació d'una llarga memòria titulada *Respuesta crítico apologetica a la Historia médico practica del Dr. Gaspar Armengol*, i on defensava, recolzant-se en nombroses

* L'aparició d'un asterisc situat al costat del nom d'un científic esmentat, indica que aquest compta amb una entrada pròpia en el diccionari que teniu a les mans.

autoritats mèdiques internacionals i en l'experiència d'alguns metges de l'Acadèmia de Medicina de Barcelona, l'ús del mercuri com a agent terapèutic d'eficàcia provada. Sabem que un altre metge vigatà, Antoni Riera i Refart,* es va afegir a la polèmica publicant un treball favorable a les tesis d'Armengol titulat *Dictamen apologético a la Ilustración de la Historia Médico-práctica, que escribió el Dr. Don Gaspar Armengol, médico y cirujano, en respuesta a la crítica del Dr. Josef Pasqual, médico del Hospital de Vich*. Riera coincideix amb Armengol en considerar el soliman corrosiu com un veritable verí, i, per tant, desaconsellable per a qualsevol tractament terapèutic. Defensava Armengol abundantment i criticava Pasqual per la inconsistència dels seus arguments, més fonamentats en l'autoritat d'autors estrangers que no pas en experiències pròpies.

Bibliografia

Historia medico-practica que por dialogos manifiesta algunas medicinas que baxo el apellido de especifico remedio, obtienen en si un poderoso veneno. Vic: Joseph Tolosa, 1772.

Fonts: 57, 80, 82, 103, 223, 224 i 270.